

mezi které se řadí Česká republika. Následně popsala i relevantní judikaturu Soudního dvora EU, např. případy *Boehringer a Ferring*.

Ve druhé polovině svého příspěvku se autorka zaměřila na nedávné a plánované změny v české legislativě týkající se reexportů. Popsala veřejnoprávní regulaci, která umožňuje zakázat distributorům vývoz některých léčiv. Tato regulace vstoupila v účinnost v roce 2017 s cílem omezit negativní dopady reexportů, konkrétně nedostupnost léčiv způsobenou jejich vývozem do zahraničí. Podle zmíněné novely Státní ústav pro kontrolu léčiv průběžně monitoruje dostupnost léčivých přípravků a v případě hrozícího nedostatku na území ČR informuje Ministerstvo zdravotnictví. To následně vytváří formou opatření obecné povahy seznam léčiv ohrožených nedostatkem. Distributor, který má v úmyslu vyvézt přípravek na tomto seznamu uvedený, je povinen o svém záměru informovat Ministerstvo zdravotnictví, které může dle aktuální situace takový vývoz zakázat. Tato novela však dosáhla kýženého efektu pouze ve velmi malé míře.

Svůj příspěvek autorka zakončila kritikou navrhované novely zákona o léčivech, v níž má přibýt dodatek zavádějící tzv. slovenský model, který kopíruje úpravu nedávno přijatou na Slovensku. Podle něj by mohl export provádět pouze subjekt s povolením výrobce. Vzhledem k tomu, že reexporty obecně poškozují ekonomické zájmy výrobců, je jasné, že ti by povolení vydávali zřídka, pokud vůbec. Fakticky by tak došlo k zákazu reexportů. To je podle prezentující v rozporu s principem jednotného vnitřního trhu EU. Ten sice umožňuje množstevní omezení vývozu z důvodu ochrany veřejného zdraví, avšak pouze nediskriminačně. Prezentující se navíc domnívá, že důvody k omezení reexportů nejsou dostatečné. Je sice pravda, že roční objemy vyvážených léčiv dosahují v České republice hodnoty přes 5 mld. Kč. Avšak počet léčiv, která jsou v důsledku reexportů na našem území nedostupná, se počítá na jednotky. Zvážit je proto třeba všechna hrozící úskalí, která z plánované novely zákona o léčivech mohou plynout.

Po skončení debaty k příspěvkům druhého bloku kolokvia *doc. JUDr. Daniel Patěk, Ph.D.*, poděkoval všem vystupujícím a ocenil jejich odbornou připravenost. Poděkování patří také Právnické fakultě Univerzity Karlovy, na jejíž půdě se kolokvium uskutečnilo.

Petr Tomášek*

Inspirativní svět polských právních klinik. Zpráva z právnické konference k 20 letům právních klinik na Varšavské univerzitě

Již druhé číslo *Právníka* z roku 2018 přineslo zprávu o tom, že Poláci oslavili dvacetileté výročí otevření první právní kliniky, tj. právní poradny, ve které pod vedením učitelů poskytují právní rady studenti práv.¹ Činí tak bezplatně a v rámci svého studia a samotná skutečnost, že tento způsob právního vzdělání vydržel jako typicky nepovinná součást studia celé dvě dekády, ukazuje jeho přínosnost pro studenty. Zpětnovazební dotazníky

* Mgr. Petr Tomášek, Ph.D., katedra obchodního práva, Právnická fakulta Univerzity Karlovy. E-mail: tomasekp@prf.cuni.cz

¹ Pojem „právní klinika“ v tomto textu používáme v užším než běžně používaném významu, a proto k němu také synonymně používáme výraz „právní poradna“. Mezi právní kliniky bývají tradičně řazeny nejen právní poradny na právnických fakultách, jako je tomu v případě Polska (tzv. „*life-client clinics*“), ale i další podoby prakticky orientované výuky práva: právní poradny v jiných institucích (např. neziskových organizacích, nemocnicích, obecních úřadech), odborné stáže či praxe v právních institucích, simulované soudy či moot courtly nebo Street Law programy.

nadto přesvědčivě dokládají, že oproti jiným předmětům umožňují právní poradny studentům procvičit či získat důležité právní dovednosti a častěji je vedou k zamýšlení se nad hodnotami, které právo chrání – nebo by chránit mělo. Na podzim 1997 vznikla první právní poradna na krakovské univerzitě, kterou nedlouho poté následovala druhá z nejvýznamnějších a nejvlivnějších polských právnických fakult, právnická fakulta varšavské univerzity (*Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego*).

K oslavě výročí otevření této druhé právní kliniky proběhla 7.–8. prosince 2018 v polském hlavním městě mezinárodní konference, která nejenom připomínala okolnosti založení právních klinik ve Varšavě a jejich postupné rozšíření na většinu polských právnických fakult, ale také vytvořila prostor pro společné přemýšlení o směrech, kam by polské, ale i mezinárodní dění na poli právních klinik či právního vzdělání obecně mělo či mohlo směřovat. Tato zpráva stručně shrnuje body, které mohou být zajímavé pro české čtenáře.

Kliniky nejsou ve světě, ale ani v Polsku nic nového. Minimálně v teoretické rovině. Poměrně přesný popis toho, jak by měla činnost právních klinik vypadat, podal ve svém díle *Studia i szkice prawne (Právní studie a skici)* na samém počátku 20. století (1904) polský právník Szymon Rundstein: „Aby se zabránilo nadměrnému přednášení, bylo navrženo zřízení takzvaných univerzitních právních klinik. [...] záměrem bylo zřídit bezplatné kanceláře právní pomoci pro chudší lidi. Poradna bude zřízena na univerzitě, pod vedením profesora určeného fakultou. Poradenství budou poskytovat odborníci v přítomnosti studentů, kteří se tak mohou seznámit se životem práva, účastnit se diskusí, odpovídat na otázky a přepracovat požadované dokumenty“.² Aniž by se zakladatelé klinického právního hnutí v Polsku nutně řídili jeho představami, poměrně přesně se jim je o deset dekad později podařilo naplnit.

Ustavit úspěšný a dlouhodobě udržitelný klinický program se ani v případě, že pro něj existuje institucionální zázemí a podpora vedení fakulty, neobejde bez konkrétních lidí, kteří se mu zpravidla výrazně nad rámec svých pracovních povinností věnují. Na varšavské univerzitě tuto osobu v současnosti představuje doktorka *Barbara Namysłowska-Gabrysiak*, jejíž jméno v poděkování za spolupráci a inspiraci během konference zmiňovali nejen její polští kolegové, ale i mnozí zahraniční hosté. Polské právní kliniky totiž díky své historii, která je minimálně v rámci kontinentální Evropy výjimečná, sloužily jako inspirace pro řadu dalších evropských klinik.

Sílu polské sítě univerzitních poraden dokládají i data Nadace polských právních klinik (*Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych*), neziskové organizace, která polské kliniky sleduje, nastavuje jejich standardy a pomáhá zavádět poradny nové. Její pečlivě sbíraná data ukazují, že v akademickém roce 2016/2017 se do práce právních poraden zapojilo více než 1800 studentů, kteří s pomocí 320 supervizorů³ vyřešili zhruba 6500 případů. Během dvaceti let svého působení studenti v rámci poraden již vyřešili více než obdivuhodných 140 000 případů. Posledních několik let nicméně před polské klinické hnutí staví nové výzvy: postupně se do činnosti poraden zapojuje stále méně studentů a na poradny se obrací také méně klientů. Zatím se nejedná o zásadní úbytek, detailní data Nadace nicméně ukazují jednoznačný trend. Při ptání se po příčinách připomínají

² RUNDSTEIN, S. *Studia i szkice prawne*. Lviv, 1904, s. 233. Citováno dle MAMAK, K. et al. The past, present and future of clinical legal education in Poland. *International Journal of Clinical Legal Education*. 2018, Vol. 25, No. 2 [cit. 2018-12-28]. Dostupné z: <<http://www.northumbria-journals.co.uk/index.php/ijcle/article/view/723/1121>>.

³ Supervizoři jsou akademičtí pracovníci či právníci z praxe, kteří poskytují studentům podporu a zpětnou vazbu při práci v poradně a kontrolují jejich práci po odborné stránce.

polští kolegové, že neexistuje pouze trh placených právních služeb, ale i těch neplacených – a na něj v posledních letech stále zřetelněji vstupují jednak velké mezinárodní kanceláře, pro které *pro bono* činnost představuje přirozenou součást jejich aktivit, tak státem placené oblastní poradny pro občany.

Při hledání odpovědí na aktuální výzvy polského klinického hnutí, ale i mezinárodních trendů v rámci širokého pole právního vzdělávání mnohdy pomáhají inspirace ze zahraničí. V rámci konference zaznívaly příklady dobré praxe i slepých uliček jak z domácího Polska, tak Maďarska, Itálie, Jižní Afriky a České republiky. Řada právních klinik zjevně začíná experimentovat s využíváním moderních technologií, které pomáhají šířit právní informace mezi neprávnický či zaznamenávat lidské příběhy, se kterými se studenti v právních poradnách potkávají. Zatímco počet klientů, kteří mohou fyzicky dorazit do poradny a se kterými mají studenti čas se potkat, je nutně omezený, mobilní aplikace jsou otevřeny potenciálně nekonečnému množství zájemců, kteří zde mohou na jednom místě najít právní informace, které se jinak na internetu hledají obtížně, nebo je těžké rozpoznat důvěryhodné zdroje. Jakkoli lákavé je pro řadu právních klinik se touto cestou vydat, nebo s ní alespoň experimentovat, je samozřejmě třeba současně promýšlet otázku právní odpovědnosti za poskytnuté informace a uvážit schopnost studentů práv dané informace dostatečně přesně popsat a klientů, mnohdy nepřilíživě digitálně gramotných, je pak správně pochopit. Nejedná se ovšem o typově jiný druh výzvy, respektive rizik, než se kterými jsou klasické právní kliniky celosvětově již desetiletí schopny dobře fungovat. I když na konferenci zaznívala také řada skeptických nebo alespoň varovných hlasů, je nasnadě, že právní kliniky, ale i celé právnické fakulty musí na trend moderních technologií reagovat. Jak se shodovali zástupci právnických fakult z různých zemí, stojíme před velkým úkolem: jak dokázat využít silných stránek technologií a přitom technice nedovolit, aby zničila to dobré, co se na poli právních klinik i celých právnických fakult podařilo vytvořit.

Mezinárodní podoba polské konference připomenula i důležitý rys nejen evropského, ale celosvětového klinického hnutí: totiž ochotu a schopnost spolupracovat. Řada právních klinik v jedné zemi vznikla v důsledku přímé inspirace podobnou klinikou v jiné zemi či na jiné univerzitě – přičemž není bez zajímavosti, že v kontinentální Evropě se univerzity ze západu učí od těch, které sídlí ve východněji položených zemích. Učitelé jsou ochotni sdílet dokumenty upravující vnitřní fungování právních poraden, úkoly pro studenty i texty memorand o spolupráci s institucemi, ve kterých studenti vykonávají stáže. Existují také národní, kontinentální (například ENCLE – *European Network for Clinical Legal Education*) i globální (např. GAJE – *Global Alliance for Justice Education*) sdružení zastánců výuky práva pomocí právních klinik, které pořádají pravidelné konference, společně publikují a čile spolupracují. Z české perspektivy je vedle výše uvedené Nadace polských právních klinik, jejíž činností je dobré se inspirovat, třeba vyzdvihnout také aktivity olomoucké právnické fakulty, jejíž zástupci se zásadním způsobem podílí na rozvoji právních klinik nejen v kontextu České republiky, ale i celé Evropy (*dr. Maxim Tomoszek* je od roku 2013 prezidentem výše uvedené *European Network for Clinical Legal Education*). Dialog pak probíhá i na stránkách odborných časopisů, jako jsou například již dobře zavedený *International Journal of Clinical Legal Education* či nově zřízený *International Journal of Public Legal Education*. Je potěšující, že v nich publikují i zástupci České republiky.

Michal Urban*

* JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D., Právnická fakulta Univerzity Karlovy, E-mail: urban@prf.cuni.cz.